CHERNIVTSI
LAW SCHOOL

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Юридичний факультет

Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету
____проф. Віталій ГОРДЄЄВ
«28» серпня 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

МІЖНАРОДНЕ СІМЕЙНЕ ПРАВО
обов'язкова навчальна дисципліна

Освітньо-професійна програма: «Міжнародне право»
Спеціальність: D9 Міжнародне право
Галузь знань: D Бізнес, адміністрування та право
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Юридичний факультет
Мова навчання: українська

Чернівці, 2026 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Міжнародне сімейне право» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародне право» підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D9 Міжнародне право галузі знань D Бізнес, адміністрування та право.

Розробник:

Строїч Марія Іванівна, *асистент*

Викладач, що забезпечує читання даної дисципліни

Строїч Марія Іванівна, *асистент*

Погоджено з гарантом
ОПП Міжнародне право _____ **д.ю.н., проф. Оксана ВАЙЦЕХОВСЬКА**

Затверджено на засіданні кафедри Міжнародного права та порівняльного правознавства
Протокол № 1 від «27» серпня 2026 року

В.о. завідувача кафедри
міжнародного права
та порівняльного правознавства ____ **д.ю.н., проф. Світлана КАРВАЦЬКА**

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету
Протокол № 1 від «28» серпня 2026 року

Голова науково-методичної комісії _____ **PhD. ас. Лаура БЗОВА**

Метою навчальної дисципліни «Міжнародне сімейне право» є ознайомлення студентів із загальними засадами міжнародного сімейного права, історією його розвитку та джерелами, особливостями застосування колізійних норм в міжнародному сімейному праві, з правовим регулюванням окремих видів сімейних відносин з іноземним елементом, формування практичних умінь і навиків щодо правильного тлумачення та застосування міжнародних та національних норм, що регулюють сімейні відносини. Студенти після вивчення матеріалу будуть вміти розв'язувати спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері національного та міжнародного права, міжнародних відносин, захисту прав і свобод людини під час професійної діяльності, здійснювати юридичний та науковий аналіз питань правового характеру.

Пререквізити. Для успішного вивчення даного освітнього компонента здобувачі повинні володіти базовими теоретичними знаннями та практичними навичками, набутими під час засвоєння таких навчальних дисциплін: «Міжнародне приватне право», «Міжнародне публічне право», «Методологія наукових досліджень у міжнародному праві», «Актуальні проблеми приватного права».

Після вивчення навчальної дисципліни здобувач володітиме наступними компетентностями, що закріплені в Освітньо-професійній програми «Міжнародне право» підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D9 Міжнародне право:

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 3. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Знання і розуміння природи етичних стандартів, у тому числі етичних стандартів правничої професії та здатність діяти на їх основі.

ЗК 12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК 1. Здатність критично осмислювати проблеми та закономірності функціонування і розвитку міжнародних відносин, визначати тенденції розвитку світової політики, оцінювати вплив глобальних політичних процесів на національні правові політичні та економічні системи.

СК 2. Здатність самостійно забезпечувати юридичне представництво інтересів клієнта та організовувати надання юридичних послуг.

СК 3. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі міжнародного права у широких або мультидисциплінарних контекстах.

СК 4. Здатність ефективно забезпечувати адаптацію законодавства України до права ЄС у правотворчому, правоінтерпретаційному та правозастосовному контекстах, надавати правову підтримку євроінтеграційним та євроатлантичним процесам у різних сферах суспільних відносин.

СК 10. Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері міжнародного права, права ЄС, порівняльного правознавства.

СК 11. Здатність дотримуватися професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих результатів наукових досліджень.

СК 12. Уміння взаємодіяти з фахівцями відповідних галузей при підборі засобів мінімізації міжнародно-правових ризиків.

Програмні результати навчання

РН 2. Продукувати нові ідеї для розв'язання практичних завдань зі сфери професійної юридичної діяльності.

РН 5. Здійснювати юридичне представництво клієнта в міжнародних судових органах, національних судах, міжнародних комерційних арбітражах, інших міжнародних організаціях, органах державної влади та місцевого самоврядування.

РН 14. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументи до фахівців і нефахівців.

РН 19. Застосовуючи знання про особливості правового регулювання приватних відносин з іноземним елементом на міжнародно-правовому та національному рівнях, захищати інтереси приватних осіб в усіх державних установах України та зарубіжних країн.

РН 20. Використовуючи методологію правової науки, моделювати процеси міжнародно-правових відносин, розуміти основні принципи та етапи організації науково-юридичного дослідження в теорії та практиці міжнародного права; застосовувати методологічний інструментарій практично орієнтованого пізнання міжнародно-правової реальності; використовувати ефективні механізми наукового пізнання міжнародно-правової сфери

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- основні поняття, методи, категорії та інститути міжнародного сімейного права;
- особливості колізійного та матеріально-правового регулювання міжнародних сімейних відносин;
- правове регулювання укладення шлюбу, визнання його дійсним, припинення шлюбу в міжнародному сімейному праві;
- особливості правового регулювання правовідносин подружжя в міжнародному сімейному праві;
- правове регулювання правовідносин батьків та дітей в міжнародному сімейному праві;
- міждержавне усиновлення.

Студент повинен **вміти:**

- проводити юридичний аналіз сімейних відносин з іноземним елементом;
- застосовувати колізійні та матеріально-правові норми у сфері регулювання міжнародних сімейних відносин;
- самостійно робити загальний аналіз українського та іноземного законодавства, міжнародно-правових актів;
- вести дискусію та дебати з питань міжнародного сімейного права;
- визначати юридичні ризики, пов’язані з відмінністю законодавств; формулювати точно питання іноземним юридичним радникам;
- формулювати юридичні висновки та надавати консультації з питань міжнародного сімейного права;

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Загальна інформація

Форма	ні	дг	от	ме	ст	Кількість	Кількість годин	Вид

навчання			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	підсумкового контролю
Денна	2(м)	3	4.0	120	12	12			88	8	екзамен
Заочна	-	-		-							

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма					Заочна форма					
	усього	у тому числі				усього	у тому числі				
		л	**пр**	**інд**	**с.р.**		**л**	**пр**	**лаб**	**інд**	**с.р.**
Змістовий модуль 1. Загальні положення про міжнародну охорону здоровя											
Тема 1. Загальна характеристика міжнародного сімейного права	14	2	1	1	10						
Тема 2. Джерела міжнародного сімейного права	19	2	2	1	14						
Тема 3. Загальні засади міжнародного сімейного права	14	1	2	1	10						
Тема 4. Шлюб в міжнародному сімейному праві	13	1	1	1	10						
Разом по модулю І	60	**6**	**6**	**4**	**44**						
Змістовий модуль 2. Особливості боротьби із політичними злочинами в міжнародному праві											
Тема 5. Особисті немайнові та майнові відносини подружжя в міжнародному сімейному праві.	14	2	1	1	10						
Тема 6. Особисті немайнові та майнові відносини батьків та дітей в міжнародному сімейному праві	19	2	2	1	14						
Тема 7.	14	1	2	1	10						

Міждержавне усиновлення.											
Тема 8. Опіка та піклування над дітьми в міжнародному сімейному праві	13	1	1	1	10						
Разом по модулю 2	**60**	**6**	**6**	**4**	**44**						
ВСЬОГО	**120**	**15**	**15**	**8**	**90**						

Тематика лекційних занять

№	Назва теми з основними питаннями
1.	**Тема 1. Загальна характеристика міжнародного сімейного права**. 1. Поняття міжнародного сімейного права. 2. Предмет міжнародного сімейного права. 3. Місце міжнародного сімейного права в правовій системі. 4. Міжнародне сімейне право та міжнародне приватне право. 5. Міжнародне сімейне право та сімейне право.
2.	**Тема 2. Джерела міжнародного сімейного *права*** 1. Загальні положення про джерела міжнародного сімейного права. 2. Проблема співвідношення міжнародного договору та внутрішнього законодавства. 3. Види джерел міжнародного сімейного права.
3.	**Тема 3**. **Загальні засади міжнародного сімейного права** 1. Принципи регулювання сімейних відносин. 2. Колізійні принципи міжнародного сімейного права. 3. Принцип тісного зв'язку. 4. Принцип автономії волі (lex voluntatis). 5. Принцип застосування більш сприятливого права для слабкої сторони відносин. 6. Правові режими в міжнародному сімейному праві.
4.	**Тема 4. Шлюб в міжнародному сімейному праві** 1. Поняття шлюбу за законодавством України та іноземних країн. 2. Умови та перешкоди до укладення шлюбу за українським законодавством та в іноземному праві. 3. Колізійні проблеми укладення шлюбу в міжнародному сімейному праві. 4. Колізійні норми щодо укладення шлюбу у внутрішньому законодавстві різних країн. 5. Уніфікація колізійного регулювання укладення шлюбу. 6. Міжнародні конвенції щодо форми шлюбу та умов його чинності. 7. Дійсність шлюбу в міжнародному сімейному праві
5.	**Тема 5. Особисті немайнові та майнові відносини подружжя в міжнародному сімейному праві.** **1.** Особисті немайнові та майнові права та обов`язки подружжя за українським законодавством та законодавством іноземних країн. **2.** Колізійні проблеми особистих немайнових та майнових відносин подружжя. **3.** Правові наслідки шлюбу в міжнародному сімейному праві. **4.** Автономія волі в регулюванні правовідносин подружжя.
6.	**Тема 6. Особисті немайнові та майнові відносини батьків та дітей в міжнародному сімейному праві** **1.** Встановлення походження дитини в міжнародному сімейному праві. **2.** Застосування допоміжних репродуктивних технологій. **3.** Проблема сурогатного материнства в міжнародному сімейному праві. **4.** Особисті немайнові та майнові права та обов`язки батьків та дітей за українським законодавством та законодавством іноземних країн. **5.** Колізійні проблеми особистих немайнових та майнових відносин батьків та дітей.
7.	**Тема 7. Міждержавне усиновлення.** **1.** Поняття усиновлення (удочеріння).

	2. Усиновлення як вища форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. **3.** Правове регулювання усиновлення за законодавством України та іноземним законодавством. **4.** Колізійні проблеми усиновлення. **5.** Усиновлення іноземними громадянами в Україні. **6.** Проблеми усиновлення в двосторонніх договорах. **7.** Міжнародні конвенції щодо усиновлення. **8.** Проблеми участі України в міжнародно-правових актах у сфері усиновлення.
8.	**Тема 8**. **Опіка та піклування над дітьми в міжнародному сімейному праві** **1.** Поняття опіки та піклування над дітьми в сімейному праві. **2.** Встановлення опіки та піклування за законодавством України та іноземних держав. **3.** Колізійні проблеми опіки та піклування. **4.** Застосування сприятливого права у відносинах опіки та піклування з іноземним елементом. **5.** Колізійні норми щодо опіки та піклування в внутрішньому законодавстві різних країн.

Тематика практичних занять з переліком питань

Тема 1. Поняття, предмет та метод міжнародного сімейного права

1. Поняття міжнародного сімейного права.
2. Предмет та метод міжнародного сімейного права.
3. Місце міжнародного сімейного права в правовій системі.
4. Наука та навчальна дисципліна «Міжнародне сімейне право».
5. Роль порівняльного методу у вивченні міжнародного сімейного права.
6. Матеріально-правове регулювання міжнародних сімейних відносин.
7. Колізійне регулювання сімейних відносин, ускладнених іноземним елементом.
8. Поняття та види колізійних норм, що регулюють сімейні відносини з іноземним елементом.

Тема 2. Джерела міжнародного сімейного права

1. Загальні положення про джерела міжнародного сімейного права.
2. Види джерел міжнародного сімейного права.
3. Міжнародний договір як джерело міжнародного сімейного права.
4. Закони про міжнародне приватне право та інші нормативні акти зарубіжних країн у сфері регулювання сімейних відносин.
5. Судова практика у системі джерел міжнародного сімейного права.
6. Уніфікація міжнародного сімейного права.

Тема 3. Загальні засади міжнародного сімейного права

1. Принципи регулювання сімейних відносин.
2. Колізійні принципи міжнародного сімейного права.
3. Принцип тісного зв’язку.
4. Принцип автономії волі (*lex voluntatis).*
5. Принцип застосування більш сприятливого права для слабкої сторони відносин.
6. Взаємність в міжнародному приватному праві.
7. Правові режими в міжнародному сімейному праві.
8. Національний та спеціальні режими в міжнародному сімейному праві.

Тема 4. Шлюб в міжнародному сімейному праві

1. Поняття шлюбу за законодавством України та іноземних держав.
2. Умови та перешкоди для укладення шлюбу законодавством України та зарубіжних країн.
3. Порядок оформлення шлюбу в міжнародному сімейному праві. Колізійні норми щодо укладення шлюбу.
4. Дійсність шлюбу в міжнародному сімейному праві.

5. Визнання шлюбу недійсним за українським та іноземним законодавством. Правові наслідки недійсності шлюбу.
6. Порядок та правові наслідки припинення шлюбу.
7. Підсудність у справах про розірвання шлюбу.
8. Визнання іноземних судових рішень щодо розірвання шлюбу.

Тема 5. Особисті немайнові та майнові відносини подружжя в міжнародному сімейному праві

1. Особисті немайнові та майнові права і обов'язки подружжя за законодавством України та іноземних країн.
2. Колізійні норми, що регулюють особисті немайнові та майнові відносини подружжя.
3. Принцип автономії волі в регулюванні правовідносин подружжя.
4. Правовий режим майна подружжя в міжнародному сімейному праві.
5. Зобов'язання щодо утримання подружжя за законодавством України та іноземних країн.
6. Шлюбний договір в міжнародному сімейному праві.
7. Підсудність у справах щодо правовідносин подружжя.
8. Визнання та виконання іноземних судових рішень у справах щодо правовідносин подружжя.

Тема 6. Особисті немайнові та майнові відносини батьків та дітей

1. Визначення походження дитини.
2. Особисті немайнові та майнові права і обов'язки батьків та дітей за українським законодавством та законодавством іноземних країн.
3. Аліментні зобов'язання в міжнародному сімейному праві.
4. Підсудність у справах щодо правовідносин батьків та дітей.
5. Визнання та виконання іноземних судових рішень у справах щодо правовідносин батьків та дітей.

Тема 7. Міждержавне усиновлення

1. Поняття усиновлення за законодавством України та іноземних держав.
2. Колізійні норми міжнародних договорів та законодавства України про усиновлення.
3. Усиновлення дитини, яка є громадянином України, але проживає за межами України.
4. Усиновлення іноземцем дитини, яка є громадянином України.
5. Усиновлення дитини, яка є іноземцем і проживає в Україні.
6. Обмеження права іноземця на таємницю усиновлення дитини, яка є громадянином України.
7. Усиновлення в Україні іноземцем дитини, яка є іноземцем або особою без громадянства.
8. Нагляд за дотриманням прав дітей, які усиновлені іноземцями.

Тема 8. Опіка та піклування над дітьми в міжнародному сімейному праві

1. Колізійно-правове регулювання опіки та піклування.
2. Встановлення опіки та піклування за законодавством України та іноземних держав.
3. Застосування сприятливого права у відносинах опіки та піклування з іноземним елементом.
4. Підсудність у справах щодо встановлення, скасування опіки та піклування.
5. Визнання рішень іноземних судів та інших повноважних органів щодо опіки та піклування.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)

№	Завдання до тем
1.	Підсудність у справах щодо правовідносин батьків та дітей.
2.	Визнання та виконання іноземних судових рішень у справах щодо правовідносин батьків та дітей.
3.	Зобов'язання щодо утримання подружжя в законодавстві України та в іноземному праві.
4.	Колізійне регулювання зобов'язань щодо утримання з іноземним елементом.
5.	Підсудність у справах про розірвання шлюбу.
6.	Визнання іноземних судових рішень щодо розірвання шлюбу.
7.	Іноземне право та підстави його застосування.
8.	Встановлення змісту іноземного права. Механізми отримання інформації про зміст іноземних норм.
9.	Міжнародний договір як джерело міжнародного сімейного права. Види міжнародних договорів.
10.	Встановлення змісту іноземного права. Механізми отримання інформації про зміст іноземних норм.
11.	Проблеми усиновлення в двосторонніх договорах.
12.	Особисті немайнові та майнові відносини подружжя в багатосторонніх міжнародних конвенціях.
13.	Наука та навчальна дисципліна «Міжнародне сімейне право».

Завдання для самостійної роботи студентів

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом і виконується в позааудиторний час, передбачений тематичним планом навчальної дисципліни.

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти повинні навчитися самостійно мислити, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опановувати практичні навички прийняття правових рішень. Відповіді на питання повинні бути законспектовані, їхнє викладення має бути стислим і чітким, обов'язковими є посилання на використані джерела.

Форма контролю самостійної роботи – перевірка конспекту або обговорення на семінарському занятті. Питання, відведені для самостійної роботи, виносяться на поточний, модульний і підсумковий семестровий контроль.

З метою самостійного визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу студентам пропонуються питання для самоконтролю набутих знань.

№	Назва теми	Завдання для самостійної роботи	К-ть год.
1	Поняття, предмет та метод міжнародного сімейного права	Охарактеризуйте предмет міжнародного сімейного права. Які виділяють типові сфери предмета МСП? Охарактеризуйте метод міжнародного сімейного права. Опишіть основні колізійні прив'язки (формули прикріплення) у МСП	**10**
2	Загальні засади міжнародного сімейного права	Проаналізуйте загальновизнані міжнародні принципи (гуманістичні засади) - пріоритет забезпечення найкращих інтересів дитини, захист сім'ї, материнства, батьківства та	**10**

		дитинства з боку держави, рівноправність сторін у сімейних відносинах, добровільність шлюбного союзу. Охарактеризуйте спеціальні (галузеві) засади міжнародного сімейного права. В чому полягає обмеження застосування іноземного сімейного права?	
3	Поняття та види сімейних правовідносин з іноземним елементом	Охарактеризуйте ознаки та структуру іноземного елемента у сімейних правовідносинах. Види сімейних правовідносин з іноземним елементом за характером зв'язків, за інститутами сімейного права.	**5**
4	Шлюб в міжнародному сімейному праві	Дайте визначення поняттю шлюб у міжнародному сімейному праві. Опишіть матеріальні умови укладення шлюбу, форму та порядок укладення шлюбу. Яким чином здійснюється визнання шлюбів, укладених за кордоном? Охарактеризуйте правове регулювання відносин подружжя	**5**
5	Особисті немайнові та майнові відносини батьків та дітей в міжнародному сімейному праві	Дайте визначення і характеристику поняттю особистих немайнових відносин батьків і дітей. Дайте визначення і характеристику поняттю майновим відносинам батьків і дітей. Що являє собою загальна ієрархія колізійних прив'язок в Україні?	**8**
6	Міждержавне усиновлення	Дайте визначення поняттю міждержавне усиновлення. Охарактеризуйте головні міжнародні стандарти у сфері міждержавного усиновлення. Визначте особливості та процедури міждержавного усиновлення в Україні.	**10**
7	Аліментні зобов’язання в міжнародному сімейному праві	Визначте сферу регулювання **а**ліментних зобов'язань в міжнародному сімейному праві. Опишіть міжнародні механізми стягнення аліментів. Охарактеризуйте особливості виконання та розрахунку аліментів в міжнародному сімейному праві	**10**
8	Закони про міжнародне приватне право та інші нормативні акти зарубіжних країн у сфері регулювання сімейних відносин	Визначте основні законодавчі моделі у сфері регулювання сімейних відносин. Дайте характеристику автономній кодифікації (спеціальні закони про МПП), інкорпорованій моделі, судовій практиці. Охарактеризуйте вплив наднаціонального права ЄС на внутрішні закони держав про МПП	**10**
9	Уніфікація міжнародного сімейного права	Дайте визначення поняттю уніфікації міжнародного сімейного права. Опишіть два основні шляхи уніфікації. Охарактеризуйте глобальну уніфікацію: роль Гаазької конференції, регіональну уніфікацію: досвід Європейського Союзу. Визначте основні форми та межі уніфікації.	**10**
10	Шлюбний договір в міжнародному сімейному праві	Дайте визначення поняттю «шлюбний договір». Визначте, яке право застосовується до шлюбного договору. Охарактеризуйте форму шлюбного договору з іноземним елементом, зміст договору та застереження про публічний порядок.	**10**

		Опишіть, як здійснюється визнання та виконання шлюбного договору за кордоном.	

Критерії до самостійної роботи студента

Самостійна робота оцінюється за результатами перевірки письмових матеріалів та загального тесту з питань, винесених на самостійне опрацювання: повне, структуроване, аргументоване виконання всіх завдань з використанням обов'язкової і додаткової літератури та правильними посиланнями і логічними висновками оцінюється максимально (6 балів); достатньо повне розкриття основних питань з незначними неточностями — 5 балів; загалом правильне, але поверхневе викладення без глибокого аналізу — 4 бали; фрагментарне і недостатньо аргументоване виконання — 3 бали; часткове, формальне опрацювання з суттєвими помилками — 2 бали; відсутність роботи, плагіат або повна невідповідність завданню — 0 балів.

Методи навчання

Викладання засноване на тісній взаємодії між викладачем та здобувачем із використанням інтерактивних методів з тим, щоб допомогти студентам розвивати аналітичні навички, здатність до логічно-обґрунтованої аргументації та розуміння міжнародно-правових аспектів з позицій доктрини та принципу верховенства права. Під час лекційних занять, в основному, використовуються пояснювально-ілюстративний, пізнавально-пошуковий та інтерактивний методи навчання і викладання: пояснення нового матеріалу, що має проблемний характер, у формі повідомлень, дискусій, консультацій, розв'язання ситуативних завдань, із застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій; організація лекції у формі, коли студенти можуть аргументовано висловлювати свої погляди та аналізувати позиції різних країн, демонстрація презентацій, інтерактивних платформ, віртуальних екскурсій до європейських інституцій тощо з тематики лекційного заняття.

Поєднання компетентнісного та інтерактивного підходів становить основу організації та проведення практичних занять з дисципліни. Використовується індивідуальна або групова робота, що передбачає колоквіуми, дебати, розв'язання реальних кейсів, завдань, які вимагають збору, систематизації та аналізу інформації з національних і міжнародних джерел, її міжнародно-правової оцінки. Окрім цього, застосовується метод використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема демонстрація презентацій, доповідей, рефератів, есе, колективна робота з нормативною базою.

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Поточний контроль: здійснюється на заняттях шляхом індивідуального та фронтального усного опитування, бліц.опитування; письмових самостійних робіт (есе, рефератів, написання тематичних глосаріїв тощо); ведення термінологічного словника; виконання практичних (індивідуальних та групових) завдань; підготовки та захисту відповідних схем, таблиць, діаграм, графіків; розв'язання кейсів з практичних завдань та задач.казусів; аналізу та обґрунтування (чи заперечення) судових рішень; взаємоконтролю студентів у парах та малих групах; самоконтролю тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі усного екзамену, який включає теоретичні питання та практичні завдання. Результати поточного контролю (максимум 50 балів) та екзамену (максимум 50 балів) сумуються і переводяться у національну шкалу та шкалу ЄКТС відповідно до затвердженої системи оцінювання.

Форми проведення занять: лекції, практичні заняття. Організація роботи слухачів передбачає поняттєво-категоріальний масив з кожної теми, контрольні питання та самостійні

завдання, роботу з науковою літературою, а також розв'язання проблемних ситуацій та дослідно-творчих завдань.

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- тестування за принципами ЗНО на основі комп'ютерних технологій (стандартизовані тести);
- контрольні роботи;
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- контрольні роботи;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Форма підсумкового контролю: екзамен.

Критерії поточного оцінювання знань студентів

Усний виступ та виконання письмового завдання (письмова робота), під час практичного заняття.	**Критерії оцінювання**
8-7 балів	Студент має глибокі, міцні і систематичні знання всіх положень теорії, може не тільки вільно сформулювати та написати, але й самостійно довести закони, принципи, використовує здобуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях, здатний вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.
6-5 балів	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.

4-3 бали	Студент знає і може самостійно сформулювати основні закони, принципи та пов'язати їх з реальними явищами, може привести як словесне, так і письмове формулювання основних положень теорії, навести приклади їх застосування в практичній діяльності, але незавжди може самостійно довести їх. Відповідь студента логічна, але розуміння не є узагальненим.
1- 2 бали	Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. Студент знайомий лише з деякими основними поняттями та визначеннями курсу, з допомогою викладача може сформулювати лише деякі основні положення теорії та практики.
0 балів	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Доповнення виступу:

2 бали – отримують студенти, які глибоко володіють матеріалом, протягом пари доповнюють не менше 3-х разів. Доповнення є новим, висловлюється своя думка, робиться аналіз та порівняння законодавства чи практики його застовування.чітко визначили його зміст; зробили глибокий системний аналіз змісту виступу,

1 бал отримують студенти, які доповнювали відповідь інших студентів не менше 2-разів. Матеріал який доповнюють використовували із рекомендованої літератури. Доповнення розкривають дану тему глибоко та суттєво.

Суттєві запитання до доповідачів:

2 бали отримують студенти, які своїм запитанням до виступаючого суттєво і конструктивно можуть доповнити хід обговорення теми.

1 бал отримують студенти, які у своєму запитанні до виступаючого вимагають додаткової інформації з ключових проблем теми, що розглядається.

Експрес-контроль:

2 бали нараховуються студентам, які вільно володіють усім навчальним матеріалом,орієнтуються в темі та аргументовано висловлюють свої думки.

1 бал отримують студенти, які частково володіють матеріалом та можуть окреслитилише деякі проблеми теми.

Ведення опорного конспекту лекції:

Опорний конспект лекції (ОКЛ) – вид навчально-методичного посібника, в якому стисло і системно викладено основний теоретичний матеріал у формі основних понять і положень, що структурно й логічно пов’язані між собою. Дані поняття та положення є лише опорними \ сигналами, вони вимагають пояснень і визначень, що мають записати студенти під час лекції. Його ведення сприяє системному і глибокому засвоєнню навчального матеріалу, дозволяє простежити структурні зв’язки між різними поняттями, положеннями,концепціями, проблемами, теоріями тощо.

Кожен студент повинен мати ОКЛ на лекціях і вести в ньому записи власноруч. Під час аудиторної роботи з ОКЛ студенти записують основні тези лекції та пояснення викладача у

визначеному в конспекті полі. Під час самостійної роботи рекомендується доповнити записи лекції та завершити виконання завдань, що були зазначені в Робочій програмі навчальної дисципліни.

2 бали нараховуються студентам, які в повному обсязі самостійно і творчо опрацювали всі питання лекції і вільно володіють її змістом.

1 бал нараховується студентам, які опрацювали лише окремі питання лекції і не достатньо вільно володіють її змістом.

Підготовка творчих завдань (есе, презентація):

Есе – це самостійна творча робота, де у вільній формі висловлюються особисті думки на тему, передбачену робочою програмою. Головна мета есе – це самостійне викладеннястудентом на підставі опрацьованого матеріалу теми, проблеми, питання.

Презентація - це письмова робота, в якій збираються слайди з обраної теми, в них розкриваються чітко всі питання за допомогою схем, таблиць та картин. Подача матеріалу гарно сприймається зоровою памятю.

1бал - Побудована студентом(кою) презентація не має чіткої та повної зв'язності й цілісності, урізноманітнення. Потребує лексичного та граматичного формлення роботи

2 бали- Побудована студентом(кою) презентація характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексика і граматична будова мовлення.

3 бали - Студенту(ці) слід працювати над виробленням умінь послідовніше й чіткіше викладати власні думки, дотримуватися змістової та стилістичної єдності висловлювання, потребує збагачення та урізноманітнення лексика й граматична будова висловлювання

4 бали- Презентація студента(ки) за обсягом складає дещо більше половини від норми і характеризується певною завершеністю, зв'язністю; розкриття теми має бути повнішим, грунтовнішим і послідовнішим; чіткіше мають розрізнюватися основна та другорядна інформація; потребує урізноманітнення добір слів, більше має використовуватися авторська Лексика.

5 балів - За обсягом робота студента(ки) наближається до норми, у цілому є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, має бути увиразнена основна думка, посилена єдність стилю, мовне оформлення різноманітнішим.

6 балів- За обсягом висловлювання студента(ки) сягає норми, його тема розкривається, виклад загалом зв'язний, але студенту ще слід працювати над умінням самостійно формулювати судження, належно їх аргументувати, точніше добирати слова й синтаксичні конструкції.

7 балів- Студент(ка) самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлювання; повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем; робота відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю.

Критерії підсумкового оцінювання знань з навчальної дисципліни

Підсумковий семестровий контроль – це підсумкове оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти за семестр, що здійснюється в університеті у формі екзамену. На підсумковий семестровий контроль виносяться питання, задачі, ситуаційні завдання тощо, що передбачають перевірку розуміння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу дисципліни в цілому та рівня сформованості відповідних компетентностей після опанування курсу. Підсумковий семестровий контроль оцінюється від 0 до 100 балів і переводиться у національну шкалу та шкалу ЄКТС:

– здобувачам вищої освіти, які повністю оволоділи програмою навчальної дисципліни на творчому рівні, можуть дати відповіді на всі питання курсу, опанували рекомендовану літературу, виставляють оцінку **A**. При цьому оцінку – 100 балів (за шкалою ЧНУ ім. Ю.Федьковича), як виняток, можуть отримати тільки здобувачі вищої освіти, які, крім відмінних знань за програмою дисципліни, виявили активність в науково-дослідній роботі за тематикою курсу, стали призерами студентських олімпіад, виступали на конференціях тощо;

– здобувачам вищої освіти, які оволоділи програмою навчальної дисципліни на творчому рівні, проте у відповідях допустили незначні неточності, ставлять оцінку **B**;

– здобувачам вищої освіти, які в основному оволоділи програмою навчальної дисципліни на продуктивному рівні, проте у відповідях допускають несуттєві помилки, ставлять оцінку **C**;

– здобувачам вищої освіти, які показали задовільні результати оволодіння Робочою програмою навчальної дисципліни на репродуктивному рівні й при відповідях допускають помилки, ставлять оцінку **D**;

– здобувачам вищої освіти, які виявили мінімально достатній рівень знань з дисципліни, необхідний для продовження навчання, вивчили основні терміни курсу та орієнтуються в матеріалі базового підручника, ставлять оцінку **E**.

Здобувачі вищої освіти, які за результатами вивчення дисципліни отримали незадовільні оцінки **FX або F**, повинні додатково виконати індивідуальні завдання для підвищення рівня своїх знань і при оцінці FX повторно перескласти підсумковий контроль,а при оцінці F пройти повторний курс вивчення дисципліни зі складанням підсумкового контролю.

Підсумкова оцінка, як показник результатів вивчення навчальної дисципліни, складається із сумарної кількості балів за поточне оцінювання – 50 балів та підсумкового модуль – контролю (ЕКЗАМЕН) – 50 балів, за 100-бальною університетською шкалою.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (*аудиторна та самостійна робота*)								Кількість балів (екзамен)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2					
Т1	Т2	Т3	Т 4	Т5	Т 6	Т7	Т 8	50	100
5	7	6	7	8	7	5	5		

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	**Оцінка за шкалою ЄКТС**	
	Оцінка (бали)	**Пояснення за розширеною шкалою**
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно

	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання

Перелік питань для самоконтролю та підсумкового контролю навчальних досягнень студентів

1.Поняття міжнародного сімейного права.
2.Предмет міжнародного сімейного права.
3. Міжнародно-правове регулювання сімейних відносин.
4.Місце міжнародного сімейного права в правовій системі.
5.Міжнародне сімейне право та міжнародне приватне право, їх співвідношення.
6. Нормативний склад міжнародного сімейного права.
9. Колізійне регулювання сімейних відносин ускладнених іноземним елементом.
10. Наука та навчальна дисципліна «Міжнародне сімейне право».
11.Роль порівняльного методу дослідження та вивчення міжнародного сімейного права.
12. Проблема співвідношення міжнародного договору та внутрішнього законодавства.
13. Види джерел міжнародного сімейного права.
14.Питання про доктрину в системі джерел міжнародного сімейного права.
15.Українське законодавство з питань міжнародного сімейного права
16.Міжнародний договір як джерело міжнародного сімейного права.
17. Принципи регулювання сімейних відносин
18.Правові режими в міжнародному сімейному праві.
19.Спеціальні режими в міжнародному сімейному праві.
20. Поняття шлюбу за законодавством України та іноземних країн.
21. Умови та перешкоди до укладення шлюбу за українським законодавством та в іноземному праві.
22. Колізійні проблеми укладення шлюбу в міжнародному сімейному праві.
23. Дійсність шлюбу в міжнародному сімейному праві
24. Правові наслідки недійсності шлюбу та припинення шлюбу
25.Колізійні правила визнання шлюбу недійсним за українським та іноземним законодавством.
26.Колізійне регулювання припинення шлюбу..
27.Особисті немайнові та майнові права та обов`язки подружжя за українським законодавством та законодавством іноземних країн.
28. Колізійні проблеми особистих немайнових та майнових відносин подружжя
29. Колізійні норми щодо майнових прав та обов`язків подружжя у внутрішньому законодавстві різних країн.
30.Правовий режим майна подружжя в міжнародному сімейному праві
31.Особисті немайнові та майнові права та обов`язки подружжя в договорах про правову допомогу
32.Шлюбний договір в міжнародному сімейному праві.
33.Визнання та виконання іноземних судових рішень у справах щодо правовідносин подружжя.
34.Встановлення походження дитини в міжнародному сімейному праві

35. Проблема сурогатного материнства в міжнародному сімейному праві.
36. Особисті немайнові та майнові права та обов`язки батьків та дітей за українським законодавством та законодавством іноземних країн.
37. Колізійні проблеми особистих немайнових та майнових відносин батьків та дітей.
38. Колізійні норми щодо особистих немайнових та майнових прав та обов`язків батьків та дітей у внутрішньому законодавстві різних країн.
39.Аліментні зобов'язання в міжнародному сімейному праві.
40.Особисті немайнові та майнові відносини батьків та дітей в багатосторонніх міжнародних конвенціях.
41.Підсудність у справах щодо правовідносин батьків та дітей.
42. Правове регулювання усиновлення за законодавством України та іноземним законодавством.
43.Колізійні проблеми усиновлення. Усиновлення іноземними громадянами в Україні.
44. Проблеми участі України в міжнародно-правових актах у сфері усиновлення.
45.Поняття опіки та піклування над дітьми в сімейному праві.
46. Застосування сприятливого права у відносинах опіки та піклування з іноземним елементом.
47.Колізійні норми щодо опіки та піклування в внутрішньому законодавстві різних країн.
48.Питання опіки та піклування в двосторонніх договорах про правову допомогу.
49.Підсудність у справах щодо встановлення, скасування опіки та піклування, призначення опікуна та піклувальника.
50. Визнання рішень іноземних судів та інших повноважних органів щодо опіки та піклування.

Зарахування результатів неформальної освіти

Зарахування результатів неформальної освіти здійснюється на основі порядку визнання у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти - https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-Dokumenty/poriadok-vyznannia-u-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha-Rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-taabo-informalnoi-osvity

Індивідуальна траєкторія здобувача вищої освіти у процесі вивченні навчальної дисципліни також реалізується через участь у неформальній/інформальній освіті.

Додатково 3 бали здобувач може отримати за проходження онлайн-курсу на освітній платформі Prometheus, зокрема наступного:

Жінки та чоловіки: гендер для всіх
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:IRF+101+2015_T2

Рекомендована література
Нормативні акти

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року. *Офіційний Вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
2. Декларація ООН про соціальні та правові принципи, що стосуються захисту та добробуту дітей: від 03.12. 1986. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_131
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 року (дата набуття чинності для України – 23.03.1976 року). *Вісник Конституційного Суду України*. 2007. № 11.
4. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном від 20.06.1956. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_425

5. Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання від 02.10.1973. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/973_001

6. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 року (дата набуття чинності для України –27.09.1991 року). Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1990 р. № 1. Ст. 205.

7. Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей від 19.10.1996. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/973_002

8. Конвенція про правову допомогу і відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22.01.1993 URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_009

9. Конвенція про контакт з дітьми від 15.05.2003. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_659

10. Конвенція про згоду на взяття шлюбу, шлюбний вік та реєстрацію шлюбів від 10.12.1962. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_242

11. Конвенція про громадянство одруженої жінки від 29.01.1957. URL: http:// http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_158

12. Конвенція про визнання розлучень та рішень про роздільне проживання подружжя від 01.06.1970. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_925

13. Конвенція про право, застосовуване до режимів власності подружжя від 14.03.1978 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_923

14. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25.10.1980 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_188/page

15. Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 29.05.93р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_365/page

16. Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25.01.1996. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_135

17. Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми від 20.05.1980. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_327

18. Європейська конвенція про усиновлення дітей від 24.04.1967 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_676 .

19. Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом від 15.10.1975 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_568

20. Європейська конвенція про репатріацію неповнолітніх від 28.05.1970 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_805

21. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21–22. Ст. 135.

22. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

23. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–42. Ст. 492.

24. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15

25. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI. *Голос України* від 27.07.2010. № 137.

Основна література

1. Міжнародне сімейне право: проблеми уніфікації/ Ж.В. Чевичалова / Актуальні проблеми права: теоріяі практика No1 (45), 2023 – 111-119 ст.

2. Менджул М. В. Перспективи уніфікації європейського сімейного права. Visegrad Journal on Human Rights. 2019. No. 3. Vol. 1. p. 186-190.

3. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Практикум з міжнародного приватного права та міжнародного цивільного процесу. Київ. Алерта. 2020
4. Діковська І. А. Міжнародне спадкування у ЄС та Україні: напрями адаптації права України до права ЄС. Київ: Алерта. 2020.
5. Бондарева К.В. Актуальні проблеми міжнародного сімейного права. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2018. № 2. С. 148–159.
6. Корнєєв Ю.В., Берегович Л.В. Колізійне регулювання сімейних правовідносин у міжнародному приватному праві: шляхи подолання конфлікту. *Юридичний вісник*. 2018. 4 (49). С. 140–145.
7. Красицька Л.В. Визначення заборгованості за аліментами та її стягнення / Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав : матеріали науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора Ч.Н. Азімова, м. Харків, 16 грудня 2020 р. С. 34–37.
8. Бервено С.М., Менджул М.В. Інститут церковного шлюбу: порівняльно-правовий аспект. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 58–60.
9. Адамова О. До питання про поняття аліментів, аліментних правовідносин та особливості аліментних зобов'язань. *Юридичний вісник*. 2019. № 3. С. 117–122.
10. Апопій Інна. Нові аспекти визначення розміру аліментів на дитину та їх стягнення. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 5–9.
11. Бойків І.М. Шлюб та фактичні шлюбні відносини в Україні: порівняльно-правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 5 (20). С. 56–59.
12. Ватрас В.А. Правові висновки Верховного Суду щодо застосування норм сімейного права як джерела сімейного права України. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. 2019. Вип. 49. С.109–121.
13. Ватрас В.А. Джерела сімейного права: проблеми теорії та практики: монографія. Хмельницький. 2020. 824 с.
14. Кравцова Таліна, Корнієнко Марина. Сурогатне материнство: проблеми правового регулювання та судової практики. Юридична газета online. 2020. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/medichne-pravo-farmacevtika/surogatne-materinstvo-problemi-pravovogo-regulyuvannya-ta-sudovoyi-praktiki.html
15. Красицька Л.В. Співвідношення сімейного та цивільного права. Спогади про Людину, Вченого, Цивіліста-епоху (до 85-річчя від Дня народження академіка Ярославни Миколаївни Шевченко); за заг. ред. Р.О. Стефанчука. Київ: АртЕк, 2017. С. 179–181.
16. Маланчук Т.В., Мельник І.А. Майнові відносини у фактичному шлюбі: зарубіжний досвід та проблеми правового регулювання в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 3. С. 65–67.
17. Міжнародне приватне право : навч. посіб. / за ред. доц. Ю.Ф. Іванова. Київ : Правова єдність : Алерта, 2018. 388 с.
18. Мирошниченко В.О. Міжнародне приватне право у схемах і визначеннях : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 149 с.
19. Мельник М.Б., Мельник Я.Я. Припинення права на аліменти набуттям дитиною у власність нерухомого майна: сімейно-соціальний аспект: монографія. Київ: Освіта України, 2020. 260 с.
20. Менджул М. В. Заборона насильства як визначальна засада регулювання сімейних відносин. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 6. С. 125 -127.

21. Менджул М. В. Добровільність як визначальна умова дійсності шлюбу. *Юридичний бюлетень*. Випуск 8. 2018. С. 130-136.
22. Менджул М. В. Принцип рівності та сімейне право ісламських держав. *Visegrad Journal on Human Rights.* 2019. №. 4. Vol. 1. p. 70-75.
23. Менджул М.В. Сутнісні ознаки принципів сімейного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2019. Випуск 58. Том 1. С. 128-131.
24. Менджул М. В. Зміст принципу найкращих інтересів дитини та його практичне застосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2019. Випуск 56. Том 1. С. 87-91.
25. Менджул М. В. Перспективи уніфікації європейського сімейного права. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. №. 3. Vol. 1. p. 186-190.
26. Розгон О.В. Договори у сімейному праві України: монографія. Київ: Ін Юре, 2018. 301 с.
27. Романюк У. В. Патронат як форма влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Хмельницький, 2018. 18 с.
28. Сафончик О.І. Шлюбні правовідносини в Україні: теорія і практика : дис…д-ра юрид. наук. спец. 12.00.03. Одеса, 2018. 480 с.
29. Шуміло І. А.. Литвиненко Д. О. Договірне спадкування в міжнародному приватному праві. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки". 2020. № 11.
30. Сімейне право України: підручник. Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 479 с.
31. Шуміло І. А.. Ковпик О. Ф. Правові та етичні проблеми транскордонного сурогатного материнства. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 8. С. 182-186.
32. Цивільне та сімейне право України: навч. посіб. / за ред. д-ра юрид. наук, проф. Є. О. Харитонова ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Одеса : Фенікс, 2018. 581 с.
33. Чернега В.М. Застосування норм цивільного права до регулювання сімейних відносин. *Право і суспільство.* 2017. Випуск 2. С. 51-56.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/
2.Постанови Пленуму Верховного Суду. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/postanovap/
3. Законодавство України. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=index
4. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: http://www.nbuv.gov.ua/
5. Юридична бібліотека. URL: http://pravo.biz.ua/
6. Верховний суд України. URL: http://www.scourt.gov.ua/
7. ЛІГА.net. URL: http://liga.net/
8. Юридична газета.URL: http://yur-gazeta.com/
9. British Library: Online Gallery.URL: http://www.bl.uk/onlinegallery/index.html
10. The Online Books Page. URL: http://www.onlinebooks.library.upenn.edu/

Політика академічної доброчесності

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні освітнього компонента регламентовано чинними документами ЧНУ:

- «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича»: https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu-imeni-yuriia-fedkovycha/;
- «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича»: https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polozhennia-pro-vyiavlennia-ta-zapobihannia-akademichnomu-plahiatu-u-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha/;
- «Політикою використання штучного інтелекту в Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича»: https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polityka-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-v-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha/.

Використання здобувачами освіти інструментів штучного інтелекту (ШІ) під час виконання навчальних завдань:

- допускається за умови дотримання принципів академічної доброчесності здобувач освіти несе відповідальність за зміст, достовірність і результати поданої роботи, а у разі використання ШІ зобов'язаний зазначити факт і спосіб його застосування);
- не допускається використання ШІ як заміни самостійного виконання завдань або з метою порушення вимог академічної доброчесності;
- додаткові обмеження чи вимоги щодо використання ШІ можуть визначатися викладачем в освітньому процесі для конкретних видів навчальної діяльності відповідно до особливостей дисципліни.